

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 65.012.8:33+330.322+330.341.1

І. П. Андрушків,
Н. В. Наконечна

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Обґрунтовано необхідність виокремлення інвестиційно-інноваційної безпеки як складової економічної безпеки на загальнодержавному рівні. Представлено теоретичні та методологічні підходи до розкриття суті, значення та особливостей інвестиційно-інноваційної безпеки. Розкрито інвестиційно-інноваційну складову економічної безпеки з позицій забезпечення конкурентоспроможності держави.

Визначено головні критерії інвестиційної безпеки та наведено основні показники, за якими характеризується сучасний стан інноваційної безпеки в Україні.

Ключові слова: економічна безпека, національна безпека, інвестиційно-інноваційна безпека, економічна система, інвестування.

Постановка проблеми. Від стану економічної безпеки безпосередньо залежить можливість економічного розвитку та зростання національної економіки України. Провідне місце в економічній безпеці країни займає її інвестиційно-інноваційна складова. Відповідно, реалізація інвестиційних та інноваційних можливостей, нарощення обсягів інвестування, а також раціональне використання фінансових ресурсів повинні бути включені до стратегічних завдань України. Необхідність здійснення аналізу інвестиційно-інноваційної складової економічної безпеки зумовлено включенням національної економіки в світовий економічний простір та глобалізацією фінансових ринків.

Проблема забезпечення інвестиційно-інноваційної безпеки є актуальною для України, оскільки у цій сфері необхідно забезпечити модернізацію економіки, подолання існуючих деформацій у її струк-

турі та впровадження інновацій в економічних процесах, створення сприятливого інвестиційного клімату.

Стан дослідження. Питання, які стосуються інвестиційно-інноваційної безпеки як складової економічної безпеки досліджували такі вчені, як О. Барановський [1], А. Варшавський [2], Г. Дурицька [3], В. Шлемко [4], І. Бінько [4], П. Коренюк [5], В. Кириленко [6], Д. Лук'яненко, Б. Губський, О. Мозговий [7], М. Недашківський, К. Подгорна [8], І. Рєвак [10], А. Сухоруков, О. Олейніков [11], А. Сундук, Я. Юрін [12], О. Власюк [13], А. Шибін [14] та ін.

Метою статті є обґрунтування особливостей формування та реалізації інвестиційно-інноваційної складової економічної безпеки держави, її роль і значення у процесах економічного зростання в Україні.

Виклад основних положень. Під економічною безпекою розуміють сукупність умов і факторів поточного стану, що характеризують стабільність, стійкість та поступальний розвиток економіки країни, що виявляється у:

- можливості проводити економічну політику з урахуванням власних інтересів, без тиску з боку кредиторів;
- можливості стабільно підтримувати відповідність існуючих на території економічних нормативів загальноприйнятим у світовій практиці, що дало б змогу зберегти та покращити рівень життя населення [8].

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є інвестиційно-інноваційна безпека. Зазначимо, що донедавна поняття «інвестиційно-інноваційна безпека» досліджувалось окремо в розрізі таких складових, як інвестиційна та інноваційна безпеки.

У 2013 році Міністерством економічного розвитку і торгівлі України було оновлено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, що дало змогу виокремити новітні підходи до складових економічної безпеки країни, методики розрахунку їх індикаторів, визначення їх оптимальних значень.

Відповідно до Наказу Мінекономрозвитку «Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [9] інвестиційно-інноваційну безпеку визначають як стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти у розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості.

Що стосується інвестиційної безпеки, то вона забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що, своєю чергою, дає можливість:

- відтворювати інтелектуальний та науково-технічний потенціал нації;
- підтримувати конкурентоспроможність економіки;
- здійснювати розширене відтворення основного капіталу;
- гарантувати зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку і міжнародного співробітництва;
- створювати стратегічні резерви;
- долати депресивні явища у регіонах країни;
- зберігати і відновлювати природні ресурси;
- здійснювати розширене відтворення основного капіталу [8].

Шляхом регулятивних заходів держава здійснює вплив на інвестиційну складову економічної безпеки. Державне регулювання інвестиційної складової економічної безпеки становить сукупність форм і способів, які забезпечують об'єднання державних та приватних інтересів та формування в економіці раціональних пропорцій між споживанням, нагромадженням та інвестуванням.

Сьогодні немає однозначного визначення сутності інвестиційної безпеки. Тому ми поділяємо думку Г. Дурицької [3] щодо того, що ця категорія є багатоаспектною, визначається низкою чинників і має свої особливості щодо різних національних економік, регіонів галузей і окремих суб'єктів господарювання, оскільки відображає здатність економіки залучати та найбільш ефективно розподіляти й використовувати фінансові ресурси, що формуються в процесі інвестування з метою забезпечення стабільного розвитку та за необхідності структурної перебудови економічної системи залежно від умов сучасності.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України в «Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України» зазначає, що інвестиційна безпека – це такий рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів.

В. Кириленко [6] визначає інвестиційну безпеку як здатність підтримувати виробничі нагромадження та вкладення капіталу на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння економіки.

Окремі автори [7] під інвестиційною безпекою розуміють такий рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене

відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння.

А інші [12] зазначають, що інвестиційна безпека визначається можливістю нагромадження ресурсів або капітальних вкладень.

На думку О. Барановського [1], під інвестиційною безпекою держави слід розуміти досягнення рівня інвестицій, що дає змогу оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами внутрішніх і зовнішніх інвестицій, іноземних інвестицій у країну і вітчизняних за рубіж, підтримання позитивного національного платіжного балансу.

Головним критерієм інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки як процесу реалізації економічної безпеки у динаміці. Страхування інвестиційних ризиків також займає особливе місце у забезпеченні інвестиційної безпеки.

На рівень інвестиційної безпеки впливає режим валютного курсу та відсоткова політика, що встановлюються в країні. Відображається на рівні інвестиційної безпеки і характер амортизаційної політики та ступінь інформованості інвесторів.

Отже, узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що інвестиційна безпека є особливою складовою економічної безпеки, оскільки створює передумови для ефективного використання соціально-економічних відносин у розвитку та науково-технічному відновленні продуктивних сил суспільства через активну інвестиційну діяльність. Також інвестиційна безпека відображає здатність економіки залучати та найбільш ефективно розподіляти й використовувати фінансові ресурси, що формуються в процесі інвестування.

Забезпечення інноваційної безпеки, своєю чергою, сприяє розширенню на світових ринках високотехнологічних товарів, технологічним змінам у виробництві, генеруванню та впровадженню інновацій в економіці. Більшість дослідників акцентують на захисті інтересів держави та сталому економічному розвитку за умов забезпечення конкурентоспроможності, розширеного відтворення, ринкових змін, покращання добробуту тощо. З цих визначень однозначно зрозуміло, що інвестиційно-інноваційна безпека значною мірою залежить від впливу іноземного капіталу, домінуючу частину якого на сучасному етапі забезпечують транснаціональні компанії (ТНК) [3].

Тому інноваційна безпека – важлива умова підвищення конкурентоздатності вітчизняних виробників і забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни. Визначити потенційні можли-

вості та загрози інноваційного розвитку країни – одне з найактуальніших завдань для країни.

Єдиного підходу до трактування суті поняття «інноваційна безпека», як і поняття «інвестиційна безпека», серед науковців немає. До визначення поняття «інноваційна безпека» існує декілька підходів.

Відповідно до першого інноваційну безпеку визначають як стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити стабільне функціонування національної економіки у разі виникнення певних загроз через власні інтелектуальні і технологічні ресурси [2; 4; 12].

А згідно з другим підходом інноваційна діяльність розглядається як спроможність, потенційні можливості інноваційної системи генерувати якісні зрушення в економіці, протистояти зовнішнім технологічним загрозам [5; 13; 14].

Доцільно виокремити і основні показники, за якими характеризується сучасний стан інноваційної безпеки в Україні. До них належать такі:

- стан наукової, науково-технічної бази, науково-дослідних інститутів, лабораторій та організацій;
- стан вищої наукової освіти;
- показники кількості наукових та науково-технічних розробок, цінність цих розробок, їх відповідність потребам часу, науково-технічному прогресу та розвитку світової наукової думки;
- показники впровадження інновацій на промислових.

Своєю чергою, наведемо і сучасні загрози інноваційної безпеки України, які, на думку А. Сухорукова та О. Олейнікова [11], є такими:

- недостатній рівень фінансування науково-технічних робіт (НТР);
- слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій;
- зменшення експорту та збільшення імпорту наукоємких товарів;
- слабкий рівень інформатизації інноваційної сфери;
- недосконала стимулююча та податкова політика держави – повільний розвиток ефективних форм інноваційної діяльності.

Висновки. Посиленню інвестиційно-інноваційної безпеки держави сприятиме спрямування державних інвестиційних ресурсів на співфінансування проектів із вітчизняними компаніями, які здійснюють діяльність у таких сферах, як енергозбереження, оборонна промисловість, АПК та будівництво.

Сприятиме інвестиційно-інноваційній безпеці та створенню спеціальних режимів оподаткування для реалізації стратегічних

інвестиційних проектів, які відповідають визначеним державою пріоритетам. Отже, інвестиційно-інноваційна безпека як складова економічної безпеки є основою національної безпеки і повинна забезпечувати економічне зростання країни.

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О. І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.

2. Варшавский А. Е. Обеспечение научно-технологической безопасности в условиях глобализации экономики – важнейшая задача инновационного менеджмента / А. Е. Варшавский // Инновационный менеджмент в России (проблемы стратегического управления и научно-технологической безопасности); рук. авт. кол. В. Л. Макаров, А. Е. Варшавский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: semi-data.socionet.ru/files/mak2004_4- var.pdf.

3. Дурицька Г. В. Сучасні тенденції транснаціоналізації та їх вплив на економіку України / Г. В. Дурицька // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2013. – № 2 (17). – С. 39–46.

4. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Білько. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.

5. Коренюк П. І. Стан науково-технологічної безпеки реального сектора економіки України / П. І. Коренюк, В. П. Волков, Л. А. Горошков // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 2. – С. 22–25.

6. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.

7. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий та ін.; за ред. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.

8. Недашківський М. М. Інвестиційна безпека України в сучасних умовах / М. М. Недашківський, К. Ю. Подгорна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 276–278.

9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738.

10. Ревак І. О. Інформаційна база оцінювання науково-технологічної безпеки України / І. О. Ревак // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 10. – С. 247–254.

11. Сухоруков А. І. Науково-технологічний потенціал та інноваційна безпека України / А. І. Сухоруков, О. О. Олейников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inventure.com.ua/main/analytics/security/invsecurity>.

12. Сундук А. Банківське кредитування як чинник гарантування інвестиційної безпеки регіонів України / А. Сундук, Я. Юрін // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 1. – С. 24–26.

13. Власюк О. С. Україна в системі міжнародної безпеки: монографія / О. С. Власюк; Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К.: НІПМБ, 2009. – 450 с.

14. Шибин А. В. Критерии и принципы обеспечения безопасности региональных социально-экономических систем / А. В. Шибин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.managementofrisk.ru/magazine/Numbers/2010-1/.../Shibin.doc.

Андрушків І. П., Наконечная Н. В. Суть и значение инвестиционно-инновационной безопасности как составляющей экономической безопасности

Обоснована необхідність виділення інвестиційно-інноваційної безпеки як складової економічної безпеки на загальнодержавному рівні. Представлені теоретичні та методологічні підходи к раскрытию сущности, значения и особенностей инвестиционно-инновационной безопасности. Рассмотрена инвестиционно-инновационная составляющая экономической безопасности с позиций обеспечения конкурентоспособности государства.

Констатується необхідність здійснення аналізу інвестиційно-інноваційної складової економічної безпеки, обумовленої включенням національної економіки в мировое економічне пространство и глобалізацією фінансових ринків.

Визначені головні критерії інвестиційної безпеки и приведені основні показники, по которым характеризується сучасний стан інноваційної безпеки в Україні.

Ключевые слова: економічна безпека, національна безпека, інвестиційно-інноваційна безпека, економічна система, інвестування.

Andrushkiv I. P., Nakonechna N. V. Investment-innovative safety as constituent of economic security: its essence and value

The necessity of selection of investment-innovative safety as a component of economic security at national level is grounded. The theoretical and methodological approaches to the essence, value and features of investment-innovative safety are presented. The investment – innovative constituent of economic security is exposed from positions of state competitiveness provision. Main criteria of investment safety are singled out and basic indexes which characterize modern state of innovative safety of Ukraine are selected. The problem of security of investment and innovation is important for Ukraine because this area is necessary to ensure the modernization of the economy, overcoming existing strains in its structure and innovation in economic processes, creating a favorable investment climate.

Through regulatory measures, the state has an impact on the investment component of economic security. State regulation of investment component of economic security is a set of forms and methods that provide association of public and private interests and the formation of economic rational proportions between consumption, investment and accumulation. The main criterion for investment

security is the competitiveness of the economy as a process of realization of economic security dynamics. Insurance investment risk also has a special place in providing investment security.

The level of investment security mode affects exchange rate and interest policy established in the country. Affected by the level of investment security and the nature of the depreciation policy and the degree of investor awareness.

Providing innovative security, in turn, enhances presence in world markets high-tech products, technological changes in the production and generation of innovation in the economy. Most researchers focus on protecting the interests of the state and sustainable economic development conditions for competitiveness, expanded reproduction, market reforms, improving the welfare of others.

In the end, we note that increased investment and innovation security of the state will help to focus public investment resources for co-financing projects with domestic companies that operate in areas such as energy conservation, defense industry, agriculture and construction; will promote investment and innovation security and the creation of special tax regimes for implementing strategic investment projects that meet certain government priorities. Consequently, investment and innovation security as a component of economic security is fundamental to national security and should ensure economic growth.

Key words: economic security, national safety, investment – innovative safety, economic system, investing.

Стаття надійшла 14 квітня 2017 року